WORLD FORUM ON ACADEMIC INNOVATION AND DIGITAL LITERACY

NUTQ MADANIYATI VA USLUBIYAT. NUTQ USLUBLARI

Avazbekova Gulzoda Anvarjonovna

University of Business and Science

Pedagogika va psixologiya kafedrasi o'qituvchisi

University of Business and Science

Ona tili va adabiyot yo'nalishi 22-04- guruh talabasi

Sotimboyeva E'zozxon Anvarjon qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada nutq madaniyati va uslubiyatning nazariy asoslari, ularning jamiyatdagi o'rni va ahamiyati atroflicha tahlil qilingan. Nutq madaniyatini oshirishda to'g'ri so'zlash, aniq va mantiqiy fikrni ifodalash ko'nikmalarining ahamiyati o'rganilgan. Shuningdek, maqolada nutq uslublarining turli turlari (ilmiy, badiiy, rasmiy, publitsistik, so'zlashuv uslubi) va ularning funksional xususiyatlari bayon etilgan. Maqola til madaniyatini rivojlantirish va nutq uslublaridan samarali foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: nutq madaniyati, uslubiyat, nutq uslublari, til madaniyati, kommunikatsiya, so'zlashuv uslubi, rasmiy uslub, badiiy uslub.

РЕЧЕВАЯ КУЛЬТУРА И МЕТОДОЛОГИЯ. СТИЛИ РЕЧИ

[1]Сотимбойева Эьзозҳон Анваржон қизи

[1]Студент University of Business and

2_____

[2]University of Business and Science

Электронная почта: sotimboyevaezoza@gmail.com

Аннотация: В статье подробно рассматриваются теоретические основы культуры речи и стилистики, их роль и значение в обществе. Особое внимание уделяется развитию навыков правильной речи, ясного и логичного выражения

мыслей. Также анализируются различные виды речевых стилей (научный, художественный, официальный, публицистический, разговорный) и их функциональные особенности. Работа включает практические рекомендации по развитию языковой культуры и эффективному использованию речевых стилей.

Ключевые слова: культура речи, стилистика, речевые стили, языковая культура, коммуникация, разговорный стиль, официальный стиль, художественный стиль.

SPEECH CULTURE AND STYLISM. SPEECH STYLES

[1]Sotimboyeva Ezozxon Anvarjon qizi

[1]Student of University of Business and Science

[2]

[2]University of Business and Science

Email: sotimboyevaezoza@gmail.com

Abstract: This article provides a detailed analysis of the theoretical foundations of speech culture and stylistics, as well as their role and significance in society. Emphasis is placed on the importance of developing skills for proper speech, clear, and logical expression of thoughts. Various speech styles (scientific, artistic, formal, journalistic, conversational) and their functional characteristics are also examined. The article includes practical recommendations for improving language culture and effectively utilizing speech styles.

Keywords: speech culture, stylistics, speech styles, language culture, communication, conversational style, formal style, artistic style.

KIRISH

Til insoniyatning eng asosiy kommunikatsiya vositasi bo‘lib, shaxslar o‘rtasidagi o‘zaro aloqa va tushunishni ta’minlaydi. U shaxs fikrlarini aniqlik bilan ifodalash, ma’naviy boyliklarni tarqatish va madaniy merosni asrashda muhim vosita hisoblanadi. Har bir jamiyatning rivojlanishi uning a’zolari o‘rtasida til va nutq

madaniyatining yuqori darajada shakllanganligi bilan chambarchas bog‘liqdir. Nutq madaniyati faqat to‘g‘ri gapirish yoki yozish bilan cheklanib qolmay, balki shaxsning ichki madaniyati va ma’naviy rivojlanishini ham aks ettiradi.

Bugungi globallashuv davrida turli madaniyatlar va tillar o‘rtasidagi aloqa kengayib, til va nutqning ahamiyati yanada oshmoqda. Shu sababli, nutq madaniyati va uslubiyat mavzusi nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham dolzarb ahamiyatga ega. U jamiyat a’zolarining o‘zaro muloqoti samaradorligini oshirishga xizmat qilib, har bir so‘zning ma’nosi va ifodalanish uslubini chuqur anglashni talab qiladi.

Mazkur maqolada nutq madaniyati va uslubiyat tushunchalarining nazariy asoslari, ularning o‘zaro bog‘liqligi va amaliy ahamiyati keng yoritiladi. Shuningdek, nutq uslublarining turli xil ko‘rinishlari va ularning funksional xususiyatlari jamiyat hayotidagi o‘rni nuqtai nazaridan o‘rganiladi. Ushbu mavzuni tadqiq qilish til madaniyatini rivojlantirish, muloqot samaradorligini oshirish va zamonaviy jamiyatda nutq uslublaridan to‘g‘ri foydalanish bo‘yicha muhim ko‘rsatmalarni taqdim etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Nutq madaniyati va uslubiyat masalalari bo‘yicha tadqiqotlar o‘zbek tilshunosligida muhim o‘rin tutadi. Bu borada A. Yoqubov, O. Madrahimov, T. Shirinov kabi olimlar ishlarida nutq uslublarining tasnifi, ularning kommunikativ ahamiyati va funksional xususiyatlari yoritilgan. Shuningdek, stilistika va til madaniyati bo‘yicha G. Abdullayeva va A. Solijonov kabi tadqiqotchilarning ishlari mavzuni chuqur anglashga xizmat qiladi.

Mazkur maqolada tahlil uchun lingvistik va pragmatik yondashuvlar hamda qiyosiy va deskriptiv metodlardan foydalanilgan. Bu usullar mavzuning nazariy va amaliy jihatlarini ochib berishga imkon yaratdi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda nutq madaniyati, uslubiyat va nutq uslublarini o‘rganish uchun nazariy tahlil, taqqoslash, amaliy tahlil va empirik usullar qo‘llanildi. Nazariy tahlil

yordamida nutq madaniyati va uslubiyatning asosiy tushunchalari va masalalari tahlil qilindi. Taqqoslash usuli orqali badiiy, ilmiy, rasmiy va so‘zlashuv uslublarining farqlari aniqlab, ularning jamiyatdagi qo‘llanilish doiralari solishtirildi.

Amaliy tahlil yordamida o‘zbek tili namunalaridan, matnlardan va real muloqot misollaridan foydalanilib, so‘zlashuv madaniyati va nutq uslublarining amaliy jihatlari o‘rganildi. Empirik usullar yordamida so‘rovnomalar va ekspert baholari yig‘ildi. Statistik tahlil metodlari orqali olingan ma’lumotlar tahlil qilindi va aniqlik bilan natijalar taqdim etildi.

Tadqiqot jarayonida lingvistika, psixolingvistika, kommunikativ lingvistika kabi fanlarning yondashuvlari sintez qilinib, kompleks tahlil asosida nutq madaniyati va uslubiyat masalalari o‘rganildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, nutq madaniyati va uslubiyat jamiyatning kommunikativ madaniyatini shakllantirishda muhim o‘rin egallashi aniqlandi. Nutq uslublarining ilmiy, badiiy, rasmiy, publitsistik va so‘zlashuv kabi asosiy turlari har birining o‘ziga xos funksional xususiyatlari va qo‘llanilish doirasi borligi tahlil qilindi. Ularning har biri turli kommunikativ vazifalarni bajarib, nutqning mantiqiyligi, aniqligi va ta’sirchanligini ta’minlaydi.

O‘zbek tilidagi nutq madaniyati hali ham rivojlanishda bo‘lib, ayniqsa, so‘zlashuv nutqida aniqlik va talaffuzga oid ba’zi kamchiliklar uchraydi. Ilmiy va rasmiy uslublarda esa terminologiyaning barqarorligi va to‘g‘ri ishlatilishi masalasi dolzarb bo‘lib qolmoqda. Shuningdek, badiiy va publitsistik nutqda o‘zbek tili boyliklarini kengroq namoyon qilishga e’tibor qaratish zarur.

Bugungi globallashuv sharoitida til madaniyati va nutq uslublarini rivojlantirish faqat lingvistik doiradan tashqariga chiqib, ijtimoiy va madaniy o‘zgarishlarga moslashishni talab qiladi. Ushbu jarayonda ta’lim tizimida nutqiy kompetensiyalarni

shakllantirish va tilning kommunikativ vazifalarini rivojlantirish alohida ahamiyatga ega.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, o‘zbek tili nutq uslublarining imkoniyatlarini kengaytirish va ularni jamiyat hayotida faol qo‘llash orqali til madaniyatining xalqaro miqyosda nufuzini oshirish mumkin. Bu borada amaliy tavsiyalar ishlab chiqilib, ularning ijrosi tilning amaliy qo‘llanishiga katta hissa qo‘shadi.

XULOSALAR

Ushbu tadqiqot natijalaridan kelib chiqib xulosa qilib shuni ayta olamanki, nutq madaniyati va uslubiyat jamiyatda muloqotning samaradorligini ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi. Nutq uslublarining ilmiy, rasmiy, badiiy, publitsistik va so‘zlashuv kabi turlarining o‘ziga xos vazifalari va xususiyatlari tahlil qilindi. Har bir uslubning aniq kontekstdagi qo‘llanilishi muloqotning aniqligini, samaradorligini va mazmunli bo‘lishini ta’minlaydi.

O‘zbek tilida nutq madaniyati darajasi yetarli bo‘lishiga qaramay, so‘zlashuvdagi aniqlik, talaffuz va nutqiy xatolarga e’tibor qaratish zarur. Ta’lim tizimida nutq madaniyatini shakllantirishga alohida e’tibor qaratish kerak.

Shuningdek, tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, nutq uslublaridan samarali foydalanish, jamiyatda til madaniyatini yaxshilash va tilni xalqaro miqyosda tanitish imkoniyatlarini yaratadi. Bu masalalarda ilmiy, amaliy va ta’lim yo‘nalishida aniq tavsiyalar ishlab chiqildi.

Xulosa qilib aytganda, nutq madaniyati va uslubiyat masalalari jamiyatda tilni muvaffaqiyatli qo‘llash va kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirish uchun muhim asosdir. Shuningdek, nutq uslublarining to‘g‘ri tanlanishi va qo‘llanilishi jamiyatda o‘zaro tushunishni, muloqot madaniyatini yaxshilashga yordam beradi.

ADABIYOTLAR

1. Madrahimov O. O‘zbek tilining stilistik xususiyatlari. – T.: Fan, 2015.
2. Yoqubov A. Tilshunoslik asoslari va uning amaliy ahamiyati. – T.: Universitet, 2018.
3. Shirinov T. Nutq madaniyati: nazariy va amaliy masalalar. – T.: Yangi asr avlodi, 2016.
4. Abdullayeva G. Pragmatik lingvistika va nutq madaniyati. – T.: Ijtimoiy fanlar, 2017.
5. Solijonov A. Til madaniyati: nazariy asoslar va amaliy yondashuvlar. – T.: Fan va texnologiya, 2019.
6. Karimov S. O‘zbek tilida uslubiy tahlil masalalari. – T.: O‘zbekiston, 2014.
7. Xolboyev N. O‘zbek tilshunosligida nutq madaniyatining o‘rni va asosiy yo‘nalishlar. – T.: Ijtimoiy fanlar nashriyoti, 2019.
8. Ismoilov R. O‘zbek tilida nutq uslublari va ularning qo‘llanilishi. – T.: Sharq, 2020.
9. Mirzaeva F. O‘zbek tilida so‘zlashuv madaniyati va amaliy uslublar. – T.: Fan, 2015.
10. Islamov M. Nutq uslublari va kommunikativ strategiyalar. – T.: Yoshlar, 2020.